



بررسی پایداری اجتماعی نمونه موردی محله منیریه

محمد علی رضوانی بفرؤئی

استاد دانشگاه آبا، قزوین، ایران

iran_friend@yahoo.com

علیرضا ماژورزاده ظهیری*

کارشناس ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه علامه دهخدا قزوین، ایران

alireza.major@gmail.com

هادی احمدلو

کارشناس معماری، دانشگاه آبا، قزوین، ایران

Archhadi021@gmail.com

چکیده

روند افزایشی تخریب محیط زیست به دست انسان‌ها و مشکلات اقتصادی و اجتماعی در سراسر دنیا، منجر به پیدایش دیدگاه‌ها و جنبش‌هایی در جهت اصلاح روابط بین انسان و محیط شده است. یکی از این رهیافت‌ها توسعه‌ی پایدار است. در پی افزایش توجهات به محیط زیست و مسائل مربوط به کیفیت زندگی، تلاش برای دستیابی به پایداری اجتماعی در بین محلات اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است. در این میان محله به عنوان مبنای فیزیکی - اجتماعی می‌تواند نقش بسیار مهمی در پایداری شهرها ایفا کند. محله منیریه یکی از محلات منطقه ۱۱ شهرداری تهران، با مشکلات متعددی از جمله آلودگی (صوتی، هوا و زیست محیطی)، مشکلات ترافیکی، کمبود خدمات محلی، سرانه‌ها، مشارکت پایین ساکنان با مؤسسات دولتی، فقدان امنیت در شب، آسیب‌پذیری در برابر حوادث (به دلیل فرسودگی بافت)، گرانی مسکن و .. (بر اساس نتایج پرسشنامه) مواجه است. هدف این پژوهش، تهیه‌ی برنامه راهبردی با تأکید بر خصوصیات پایداری اجتماعی در محله‌ی منیریه به منظور کاهش مشکلات موجود، افزایش سطح رفاه زندگی، عدالت اجتماعی و در کل راهگشایی برای محله‌ی کنونی در رسیدن به یک اجتماع محلی پایدار است.

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی و از جنبه‌ی اهداف بیرونی تحقیقی کاربردی با رویکرد کمی - کیفی است. روش تحقیق در بخش اول این پژوهش، استفاده از روش اسنادی با بررسی مسئله‌ی توسعه‌ی پایدار شهری و بعد پایداری اجتماعی است. سپس شاخص‌شناسی پایداری اجتماعی و انتخاب شاخص‌های بهینه با توجه به وضعیت موجود محله‌ی منیریه صورت گرفته است. در بخش دوم شامل شناخت و تحلیل، نحوه جمع‌آوری اطلاعات از طریق اسناد فرادست (اسنادی)، برداشت میدانی و پرسشنامه (پیمایشی) انجام شده است. تحلیل اولیه‌ی داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS صورت گرفته است. در تحلیل‌های بعدی نیز از تکنیک تحلیل یکپارچه (SWOT)، به صورت نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید استفاده شده است. و نتایج تحلیل در قالب راهبرد ارائه شده است. نتایج حاکی از آن است که میزان پایداری اجتماعی در منیریه در حد متوسطی است. اما برای جلوگیری از افول آن تدوین سیاست‌ها و اقدامات عملی نیاز است. نتایج حاصل از تحلیل یکپارچه سوات با توجه به معیارهای پایداری اجتماعی، نشان داده است که محله از انسجام اجتماعی خوبی برخوردار است در حالیکه کیفیت زندگی و سطح مشارکت پایین است.

واژه‌های کلیدی: پایداری اجتماعی، توسعه پایدار، شاخص، محله‌ی منیریه، برنامه راهبردی

* مسئول مکاتبات

۱- مقدمه

پیش از انقلاب صنعتی، تغییرات جوامع شهری بسیار نامحسوس بود. اما همزمان با انقلاب صنعتی، تغییرات زیادی در ابعاد زیست محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی شهر صورت گرفت و توزیع ناعادلانه‌ی منابع، خدمات و غیره به چالشی مهم در جوامع شهری تبدیل شد. البته قابل ذکر است که این نابرابری‌ها در کشورهای در حال توسعه بسیار بیشتر از کشورهای توسعه یافته است و مسائل و مشکلات بزرگ و کوچکی را در این جوامع به همراه داشته است. بنابراین دولتمردان و برنامه‌ریزان نیز برای حل این مشکلات، با چالش‌های گوناگونی روبه‌رو هستند. ناپایداری و نابرابری‌های به وجود آمده توسط بشر در دو قرن اخیر و پیامدهای ناشی از آن، رهیافت توسعه‌ی پایدار را به عنوان راه‌حلی در پاسخ به این مسئله در سطح جهان در اواخر قرن بیستم مطرح کرد. پایداری به این معنی نیست که در جوامع هیچ اتفاق بدی رخ ندهد و همه چیز ثابت باقی بماند، بلکه بدین معناست که یک جامعه‌ی پایدار در جهت تحقق نیازهای مردم و ارتقای رفاه عموم قدم برمی‌دارد. تجارب نشان می‌دهد که پایداری شهری توجه زیادی را در سطح جهانی به دست آورده است، در حالیکه این موضوع در ایران به طور کامل مورد توجه قرار نگرفته است. سطح پایداری شهری می‌تواند کیفیت زندگی در شهرها را نشان دهد (سرای، لطفی، ابراهیمی، ۱۳۸۹). در میان ابعاد مختلف پایداری، می‌توان گفت که «پایداری اجتماعی» به عنوان یکی از ابعاد توسعه‌ی پایدار بیشتر با ابعاد کیفی همراه است و از طریق مفاهیمی چون «زندگی انسانی» و «احساس رفاه» در محیط اجتماعی ارزیابی می‌شود (پورطاهری، زال، افتخاری، ۱۳۹۰). به همین دلیل تعریف شاخص‌ها و معیارهایی برای ارزیابی میزان پایداری اجتماعی در جوامع شهری ایران، امری ضروری است. این کار از طریق بررسی انواع شاخص‌های مطرح شده در سراسر دنیا و در نظر گرفتن ویژگی‌های اجتماعی- فرهنگی نواحی مختلف در کشورمان امکان‌پذیر است. اما همانطور که تیموری، فرهودی، رهنمایی و قرخلو (۱۳۹۱) می‌گویند: «در حال حاضر حدود ۴۴۰ شاخص برای ارزیابی و سنجش پایداری در دنیا وجود دارد. از بین این شاخص‌ها تعداد اندکی را به دلیل محدودیت در موجودیت داده‌ها و اطلاعات در کشور ایران می‌توان به کار گرفت.» به همین دلیل تنها تعداد محدودی از شاخص‌هایی که در این فصل آورده شده، برای سنجش پایداری اجتماعی در محله‌ی منیریه، به کار گرفته می‌شوند.

۲- روش تحقیق

پژوهش حاضر بر اساس تقسیم بندی اهداف تحقیق، یک پژوهش کاربردی- توصیفی است و سعی دارد تا با تدوین یک برنامه راهبردی و در نهایت ارائه اقدامات، محله مورد مطالعه را از لحاظ شاخص‌های اجتماعی ارتقا دهد. زمانیکه موضوع پژوهش انتخاب شد و نوع تحقیق براساس هدف مشخص گردید ابتدا باید براساس ادبیات پژوهش به تعریف عملیاتی متغیرهای پژوهش پرداخت و سپس متغیرهای پژوهش باید به نوعی اندازه‌گیری و سنجش شوند. به طور کلی روش‌های گردآوری اطلاعات در یک پژوهش را می‌توان به دو دسته کتابخانه‌ای و میدانی تقسیم نمود. در خصوص جمع‌آوری اطلاعات مربوط به ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق از روش‌های کتابخانه‌ای و در خصوص جمع‌آوری اطلاعات برای تأیید یا رد فرضیه‌های پژوهش از روش میدانی استفاده می‌گردد. تحلیل اطلاعات نیز از طریق تحلیل یکپارچه (SWOT) ابعاد زیست محیطی، اجتماعی و .. با مشخص کردن نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید صورت گرفته است. که منجر به تهیه راهبرد انطباقی، تهاجمی، تدافعی و اقتضایی شده است.

از سوی دیگر با توجه به اینکه در این پژوهش از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای و نیز روش‌های میدانی نظیر پرسشنامه استفاده شده است، می‌توان بیان کرد که پژوهش حاضر بر اساس ماهیت و روش گردآوری داده‌ها، یک پژوهش توصیفی- پیمایشی است.

با توجه به اینکه پژوهش از دو بخش نظری و شناخت و تحلیل تشکیل شده است، نحوه‌ی مطالعات آن نیز متفاوت است:

۱. بخش نظری تحقیق مربوط به رویکرد پایداری اجتماعی است، مطالعات مربوط به آن با استفاده از روش کتابخانه‌ای به شکل جمع‌آوری اطلاعات از منابع فارسی و لاتین نظیر کتاب، مجلات، پایان‌نامه‌ها و اینترنت به منظور ارائه یک چارچوب نظری مشخص انجام شده است.

۲. بخش دوم شامل مطالعات وضع موجود در مرحله شناخت و تحلیل است که جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز آن به صورت میدانی و با تکمیل پرسشنامه (پیمایش) و مطالعه طرح‌های فرادست (تحقیق اسنادی) صورت گرفته است.

۳- مبانی نظری

۳-۱- توسعه‌ی پایدار

همانطور که پیشتر گفته شد، در دهه‌های پایانی قرن بیستم و شروع قرن بیست و یکم، پایداری به عنوان یکی از مباحث مطرح در کلیه‌ی عرصه‌ها، به ویژه در عرصه فضاهای شهری و معماری مطرح بوده است (ضرغامی، ۱۳۸۹، ۱۰۳). مکنزی^۱ (5,2004) به نقل از فیلیپس ساتن^۲ می‌گوید: «پایداری نه «درباره‌ی» ترکیب مسائل اکولوژیکی، اجتماعی و اقتصادی؛ نه «درباره‌ی» بحث و گفتمان گسترده و نه «درباره‌ی» افزایش کیفیت زندگی است. پایداری درباره‌ی نگهداری و دوام چیزی است که برای فهم آن باید اهمیت و عمق نگرانی مطرح شده در جهان را بدانیم». همچنین لازم است بدانیم که دو معنی تجهیز کردن و سازگاری در مفهوم پایداری نهفته است (Osamu, 2006, 279). اصلی‌ترین تعریفی ارائه شده از توسعه‌ی پایدار، تعریف برانتلند در گزارش «آینده‌ی مشترک ما»^۳ از کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه است.

طبق این تعریف، توسعه‌ی پایدار توسعه‌ای است که با نیازهای کنونی مواجه می‌شود بدون اینکه توانایی نسل آیند برای مواجه شدن با نیازهایشان را به خطر بیندازد (Mckenzie, 2004). اما این تعریف به اندازه‌ای چالش برانگیز است. زیرا توضیح و تبیین مفهوم «نیازها» را با چالش روبه‌رو می‌کند و به نظر می‌رسد که بحث بیشتر حول محور نیاز انسان می‌گردد تا توجه به اکوسیستم‌ها و سیاره‌ی زمین به طور کلی (M.Wheeler, 2009, 341).

تعاریف دیگری نیز از توسعه‌ی پایدار ارائه گردیده است که به نمونه‌هایی از آن در ذیل اشاره شده است:

تقوایی و صفرآبادی (۶، ۱۳۹۲) به نقل از هال^۴ می‌گویند: «توسعه‌ی پایدار شهری، شکلی از توسعه‌ی امروزی است که می‌تواند توسعه‌ی مداوم شهرها و جوامع شهری نسل آینده را تضمین کند». این تعریف بر این نکته تأکید دارد که با حفظ و توجه کافی به توسعه‌ی درست جوامع امروزی، می‌توان توسعه‌ی نسل آتی را نیز تضمین کرد.

توسعه‌ی پایدار یک مفهوم جهانی و دربرگیرنده‌ی شمار زیادی از مسائلی است که به دخالت عمومی در سطوح گسترده نیاز دارد؛ از این رو بسیاری یا حتی همه‌ی مسائل اجتماعی همچون فقر توده‌های مردم، تغییرات اقلیمی، تنزل محیطی، حرکات جمعیتی، گسترش بیماری‌های واگیردار، غیرقابل کنترل بودن توان‌مندی‌های هسته‌ای، بنیادگرایی تهاجمی، گسیختگی قومی و بحران‌های بین‌المللی را در بر می‌گیرد (پورطاهری و دیگران، ۲۳، ۱۳۹۰). در واقع می‌توان گفت که توسعه‌ی پایدار، پاسخی منطقی به مشکلات موجود در مقیاس کوچک (واحد مسکونی) تا سطح بین‌المللی است.

انجمن بین‌المللی برای طرح‌های زیست محیطی (ICLEI)^۵ که توسط سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)^۶ ایجاد شد، توسعه‌ی پایدار را توسعه‌ای می‌داند که برای تمامی اعضای اجتماع، سرویس‌های بنیادی زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی فراهم می‌کند بدون آنکه سیستم‌های اساسی طبیعی، مصنوعی و اجتماعی را از کار بیندازد (Osamu, 2006, 258). اما بر خلاف مباحث غنی در مورد توسعه‌ی پایدار، این مفهوم همچنان نواضع و در حد بحث و جدال باقی مانده است (Manzi, Lucas, Liloyd-Jones, Judith, 2010,1). به طور کلی می‌توان گفت که توسعه‌ی

پایدار، مجموعه اقدامات در ابعاد اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی است که منجر به ارتقا کیفیت و کمیت زندگی مردم

1. Mckenzie

2. Phillips Sutton

3. Our Common Future

4. Hall

5. International Council for Local Environmental Initiative Development

6. Organization for Economic Co-operation

می شود.

۳-۲- اهداف توسعه پایدار

شهرهای مختلف در جهان به صورت مصرف کنندگان شتابزده منابع طبیعی درآمده و تولیدکنندگان پرتوان زباله و ضایعات هستند. با بررسی نظرات، تعاریف و پیشنهادهایی که در این زمینه مطرح شده، هدف فرایند توسعه پایدار شهری دستیابی به وضعیت پایداری جوامع شهری است؛ فرایندی که هدف آن ایجاد یا تقویت ویژگی‌های پایداری در زندگی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی شهر است. در واقع شرایط جامع پایداری زمانی فراهم می‌شود که مجموعه-ای از پایداری اجتماعی با هدف عدالت اجتماعی،

پایداری اقتصادی با هدف بقای اقتصادی، پایداری کالبدی با هدف تعادل مورفولوژیکی و پایداری زیست محیطی با هدف تعادل اکولوژیکی به وجود آید (پورجعفر و دیگران، ۲۶، ۱۳۹۰). می‌توان گفت که یک شهر پایدار، آلودگی، ازدحام، شلوغی، بی‌هویتی، بیگانگی، بی‌روحی و نابودی تدریجی محیط زیست را می‌گیرد و محیط‌های قابل پیاده‌روی، سالم، پرتحرک، سرزنده و فعال، دارای هویت، حس مکان (بعد مهمی در پایداری) و دوستدار محیط زیست، تحویل می‌دهد. تقوایی و صفرآبادی (۷، ۱۳۹۲) به نقل از بحرینی می‌گویند: «هدف اصلی توسعه پایدار، تأمین نیازهای اساسی، بهبود و ارتقای سطح زندگی برای همه، حفظ و اداره‌ی بهتر اکوسیستم‌ها و آینده‌ای امن تر و سعادت مند ذکر شده است.» یعنی یک جامعه پایدار باید توجه خود را از کمیت به کیفیت‌های معنوی معطوف کند. در نتیجه می‌توان یک زندگی مرفه‌تر، پرمعنی‌تر و لذت بخش‌تر را مشاهده کرد.

۳-۳- اصول توسعه پایدار

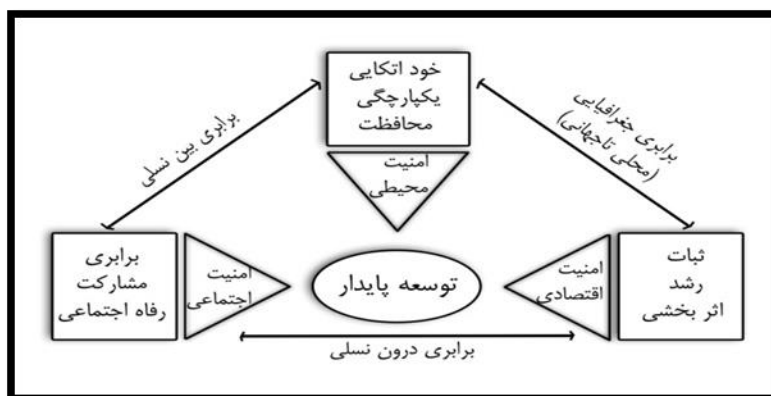
کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه، اصول زیر را به عنوان ویژگی‌های ضروری یک شهر پایدار عنوان می‌کند (قرخلو، حسینی، ۱۳۸۵):

- افزایش فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی، به گونه‌ای که ساکنان شهری را پوشش دهد.
- کاهش سهم انرژی در رشد شهری.
- استفاده‌ی بهینه در مصرف آب، زمین و سایر منابعی که مورد نیاز چنین رشد شهری است.
- کمینه کردن میزان زباله و فاضلاب و بیشینه کردن بازیافت از پسماندها.
- ایجاد سیستم‌های مدیریت با قدرت کارایی کافی جهت نیل به اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی.
- سوق دادن فن‌آوری‌های مورد استفاده در شهر به سمت اهداف توسعه پایدار.
- تقویت توان مناطق مختلف شهری، در راستای جلوگیری یا پاسخگویی به تهدیدات و اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، که در نتیجه‌ی عوامل طبیعی یا انسانی به وجود می‌آیند، همچنین انعطاف پذیری در روبه‌رویی با اختلالات غیرمنتظره در سیستم شهر. در این ارتباط شهر پایدار شهری است که در آن بهبود در عدالت اجتماعی، تنوع امکان زندگی با کیفیت مطلوب تحقق یابد.

یک دیدگاه پایداری به عنوان یک جامعه با سه جنبه‌ی پایدار، ارائه شده است (پورجعفر و دیگران، ۲۹، ۱۳۹۰):

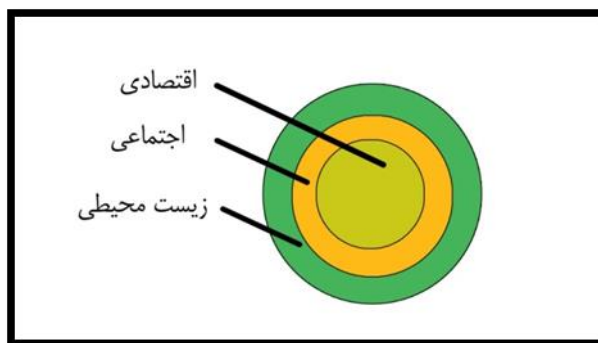
۱. پایداری زیست محیطی با هدف تعادل اکولوژیکی.
۲. پایداری اجتماعی با هدف عدالت اجتماعی: تأمین نیازهای پایه انسانی و اجتماعی (مانند دسترسی به ابزار معیشت، بهره‌مندی از سرمایه‌های اصلی، مشمولیت فرهنگی و در جهت افزایش سرمایه‌ی اجتماعی، برخورداری از سلامت، رفاه و آموزش، داشتن حق انتخاب، مشارکت در تعیین سرنوشت اجتماعی و ..).
۳. پایداری اقتصادی با هدف بقای اقتصادی.

ساختار اصلی نظریه‌ی توسعه‌ی پایدار به ترتیبی بنا شده است که برقراری امنیت و توازن در سه حوزه اصلی محیط زیست، اجتماع و اقتصاد با حفظ فرصت‌های برابر در ابعاد جغرافیایی، درون نسلی و بین نسلی و با جهت گیری اهداف راهبردی مانند: خود اتکایی، یکپارچگی و .. را در دستور کار خود قرار می‌دهد (جاودان و افتخاری، ۶۷، ۱۳۸۹).



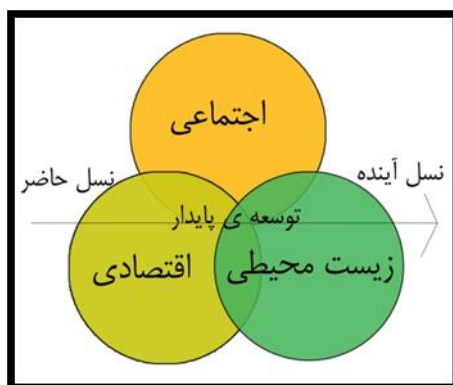
تصویر(1): ساختار نظری پایداری (مأخذ: جاودان و افتخاری، ۶۷، ۱۳۸۹)

طبق ساختار اصلی توسعه‌ی پایدار و ابعاد ذکر شده، ارتباط بین جنبه‌های زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی پایداری به طور رایج با دو مدل نشان داده می‌شود. اولین مدل، سه حوزه متحدالمرکز را نشان می‌دهد. جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی به صورت وابسته به حوزه‌ی سلامت زیست محیطی نشان داده شده است (Mckenzie, 2004, 3). در این مدل که معمولاً "Doll Russian" نامیده می‌شود، سرمایه‌ی اقتصادی به عنوان پایه‌ی خلق ثروت قرار می‌گیرد که موتور توسعه را به حرکت درآورده به گونه‌ای که همزمان توصیه‌های اجتماعی و زیست محیطی، تحت تأثیر قرار می‌گیرند (Dixon, Colantonion, 2011, 20). در اصل توسعه‌ی اقتصادی در درجه‌ی اول نگرانی توسعه‌ی پایدار قرار گرفته، که جامعه باید شدت و تغییر ناپذیری محدوده‌ی محیط زیست را مشاهده کند (Manzi et al, 2010, 3).



تصویر(2): مدل توسعه‌ی پایدار مأخذ: (Mckenzie, 2004)

یک دیدگاه جدید اما گسترده آن است که تأثیر هر سه حوزه یکسان است. این مدل به صورت «دایره‌هایی که با هم همپوشانی دارند» توصیف شده است (Mckenzie, 2004, 4). بیانیه‌ی ریو در سال ۱۹۹۲ پیشنهاد کرد که توسعه‌ی پایدار در مورد «تعدال بخشیدن» به این سه بعد و سبک سنگین کردن فرایند اولویت‌های بین آنهاست (Manzi et al, 2010, 2). در مدل سه ستونی، پایداری ترکیبی از اثربخشی اقتصادی، رفاه اجتماعی و یکپارچگی زیست محیطی است (Dixon, Colantonion, 2011, 20).



تصویر (۳): مدل توسعه پایدار مأخذ: (Mckenzie, 2004) و (Manzi et al,2010)

در اصل، هر جامعه یا سازمانی که مدل دوم را انتخاب می‌کند، باید اهمیت پایداری اجتماعی را با پایداری زیست محیطی و اقتصادی یکسان در نظر بگیرد (Mckenzie, 2004, 5). کاملاً واضح است که طبیعت توسعه پایدار، هم پیچیده و هم پویا، ترکیبی از ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است. این مفهوم وابستگی میان محیط و مردم را نشان می‌دهد (Manzi et al, 2010, 4). بنابراین باید سه هدف اصلی و مهم توسعه پایدار را در برنامه‌ریزی‌ها در نظر گرفت:

۱. حفاظت از منابع طبیعی و ارزشمند (یعنی به گونه‌ای استفاده کنیم که هم نیازهای نسل حاضر تاحدی برطرف شود و هم برای رفع نیازهای آینده باقی بماند).

۲. بهره برداری مناسب و به اندازه از منابع طبیعی

۳. پیشبرد درست و منطقی مسائل اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی

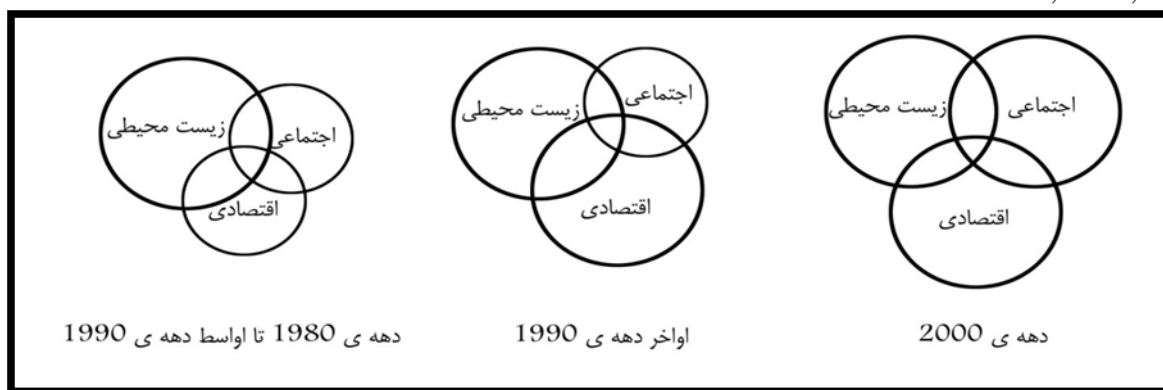
جامعه‌ای که به هر سه بعد رویکرد توسعه پایدار توجه کرده و خود را همانند سیستمی می‌بیند که بخش‌های مختلف آن در ارتباط با هم عمل می‌کنند، منجر به شکل گیری یک اجتماع پایدار می‌شود. اما به طور کلی یک اجتماع پایدار چه ویژگی می‌تواند داشته باشد؟

اجتماعات پایدار، مکان‌هایی هستند که مردم تمایل دارند، اکنون و آینده، در آن کار و زندگی کنند. آن‌ها با تنوع نیازهای آینده‌ی ساکنین روبه‌رو می‌شوند؛ در مقابل محیط زیستشان حساس هستند و به یک زندگی با کیفیت بالا کمک می‌کنند. این اجتماعات امن هستند؛ از قبل طراحی، اجرا و راه‌اندازی شده؛ و فرصت‌های یکسان و سرویس‌های خوبی را برای همه ارائه می‌کنند. (ODPM, 2006, 12)



تصویر (۴) : ۸ ویژگی یک جامعه پایدار مأخذ: (ODPM, 2006, 21)

همان گونه که پیش از این نیز توضیح داده شد، پایداری می‌تواند از طریق سه مؤلفه‌ی اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی در کنار یکدیگر به تعادل برسد. وجه اقتصادی معمولاً به دلیل انگیزه‌های مالی و انتفاعی توسط سرمایه‌گذاران رعایت می‌گردد. حتی در اغلب اوقات به حد افراط مورد توجه قرار می‌گیرد و چه بسا مشکلاتی را از این بابت سبب می‌شود. مسائل زیست محیطی نیز به فراخور هر جامعه برای خود ضوابطی دارد و مورد توجه واقع می‌شود (ضرغامی، ۱۰۳، ۱۳۸۹). در ابتدا مسائل زیست محیطی و اقتصادی در توسعه‌ی پایدار غالب بود و علت آن به دلیل جنبش‌های زیست محیطی دهه ۱۹۶۰ و ماهیت غیرعینی و ناملموس جنبه‌های اجتماعی بوده است (نوابخش، پورموسوی، تاجیک، ۱۸۱، ۱۳۹۲)، اما در اواخر دهه‌ی ۱۹۹۰ بعد اجتماعی به صورت جدی در موضوع توسعه‌ی پایدار مطرح گردید (Dixon, Colantonion, 2011, 18)



تصویر(۵): ابعاد گوناگون توسعه‌ی پایدار و درجه اهمیت آنها مأخذ: (Colantonio, 2007, 4)

۳-۴- مفهوم پایداری اجتماعی

اما در تعریف پایداری اجتماعی در توسعه‌ی پایدار، گروهی از محققان به چهار عنصر اصلی و تعیین کننده اشاره کرده‌اند: عدالت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مشارکت و امنیت. در این معنا، مؤلفه‌هایی چون فرصت‌های برابر و توأم با پیشرفت برای تمامی انسان‌ها، زندگی همراه با تعاون و همکاری، فرصت‌های برابر برای تمامی افراد در جهت ایفای نقش‌های اجتماعی به همراه امنیت امرار معاش و ایمنی سکونتگاه‌های انسانی در برابر مخاطرات طبیعی، مبنای سنجش پایداری اجتماعی قرار گرفته‌اند (پورطاهری و دیگران، ۸، ۱۳۸۹). مفهوم پایداری اجتماعی به عنوان عنصر مسلط در مباحثاتی حول بازسازی شهری در همه جا است. در حالیکه، مردم مختلف، وقتی از پایداری اجتماعی حرف می‌زنند، معیارهای متفاوتی دارند (Manzi et al, 2010, 1).

به علاوه، بسترسازی به منظور ظهور و بروز خلاقیت‌ها، بسیج آحاد مردم در جهت تأکید بر رفاه «آینده‌ای بهتر برای همه» تأمین اهداف توسعه‌ی پایدار، و نیز اطمینان از مردم بومی و تأکید بر نقش حیاتی آنان در مدیریت محیطی و توسعه، از ارکان تعریف پایداری اجتماعی است. در پایداری اجتماعی، منابع باید به گونه‌ای مورد بهره‌برداری قرار گیرند که نسل‌های آتی نیز قابلیت تصمیم‌گیری برای تأمین نیازهای خود را با بهترین سطح رضایت داشته باشند. در این تعریف سیاست برنده- برنده مورد تأکید تصمیم‌گیران با هدف دستیابی به پیشرفتهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی مورد نظر است. در رویکرد اجتماعی به توسعه‌ی پایدار، جایگاه مردم فقیر و نیازهای اساسی آنان در اولویت است (پورطاهری و دیگران، ۸، ۱۳۸۹).

با توجه به اهمیت رویکرد پایداری اجتماعی از سال ۲۰۰۰ به بعد، ارائه‌ی یک تعریف جامع و کامل از پایداری اجتماعی اهمیت زیادی پیدا کرده است. به همین دلیل در جدول ذیل مجموعه‌ای از تعاریف گردآوری شده است:

نام محقق	مفاهیم پایداری اجتماعی	مأخذ	توضیحات
مکنزی (ckenzie)	پایداری اجتماعی شامل موقعیتی برای ارتقای وضعیت زندگی در جوامع است و فرایندی در جوامع که منجر به این وضعیت می‌شود.	Mckenzie, 2004, 12	در این تعریف، کیفیت زندگی رکن اصلی پایداری اجتماعی است که کیفیت ارتباط میان انسان با محیط اطرافش را مشخص می‌کند.
بارون و گانتلت (Barron & Gauntlett)	پایداری اجتماعی زمانی اتفاق می‌افتد که ساختارها، ارگان‌ها، فرایندهای رسمی و غیررسمی و روابط به طور فعالانه، از ظرفیت نسل‌های آتی را برای ایجاد جوامع سالم و سرزنده حمایت کند. جوامع پایدار اجتماعی، منصف، متنوع، دارای تعامل مناسب و دموکراتیک هستند و کیفیت زندگی خوبی را فراهم می‌کنند.	Barron, Gauntlett, 2002,3	این تعریف بیشتر بر روی ظرفیت سازی، عدالت، تنوع و حکومت دموکراتیک اشاره می‌کند که منجر به ارتقای کیفیت زندگی می‌شوند (توجه به شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی).
پولیس و استرن (Polese & Stern)	توسعه‌ای که با هارمونی تکامل جامعه‌ی شهری همساز است، موجب پرورش محیط زیست مناسب برای اجتماع فرهنگی و تنوع گروه‌های اجتماعی می‌شود. به گونه‌ای که همزمان به اختلاط اجتماعی همراه با ارتقا کیفیت زندگی تمامی قسمت‌های جمعیت منجر می‌شود.	Dixon, Col antonio, 2011, 21	در این تعریف به نوعی به سه بعد توسعه‌ی پایدار تأکید شده است. توجه به بعد اقتصادی توسعه در کنار تنوع و یکپارچگی پایداری اجتماعی، به صورت ارتباط بین میزان بهره‌وری و از هم پاشیدگی اجتماعی دیده می‌شود. همچنین به محیط زیست انسانی به منظور ایجاد بستری مناسب برای ارتقا وضعیت زندگی گروه‌های مختلف نیز تأکید شده است.
لیتیگ و گریبل (Littig & Griebel)	پایداری اجتماعی کیفیت جوامع است که روابط جامعه-محیط را توسط فعالیت‌هایی مشخص می‌کند به همان ترتیب که روابط درون جامعه را مشخص می‌کند. پایداری اجتماعی زمانی به وجود می‌آید که عملیات درون جامعه و مؤسسات مرتبط: ۱. مجموعه‌ی بزرگی از نیازهای انسانی را ارضا کند. ۲. به گونه‌ای شکل بگیرد که طبیعت و توانایی‌های آن در گذر زمانی طولانی حفظ شود و مطالبه‌ی هنجاری مانند عدالت اجتماعی، شأن انسانی و مشارکت، عملی گردد.	Littig & Griebel, 2005, 72	نکات این تعریف شامل: ۱. رفع نیازهای بنیادی: (خوراک، پوشاک، مسکن مناسب و سایر خدمات) ۲. عدالت اجتماعی: رفاه اجتماعی وابستگی عمیقی با عدالت اجتماعی دارد. عدالت را می‌توان به عنوان اصل یا مجموعه‌ای از اصول در نظر گرفت که برای حل و فصل دعاوی متضاد به‌وجود آمده است. عدالت اجتماعی به معنی توزیع عادلانه (درآمد، خدمات و...) برای اولین بار پس از انقلاب صنعتی در غرب شکل گرفته است زمانی که با سپری شدن زمان، افراد ثروتمند، غنی‌تر و افراد فقیر، فقیرتر می‌شدند (United Nations, 2006). ۳. مشارکت: فرایندی است که

نام محقق	مفاهیم پایداری اجتماعی	مأخذ	توضیحات
			نگرانی‌ها، نیازها و ارزش‌های عموم، در تصمیم‌گیری شرکت‌های بزرگ و دولتی گنجانده شده است. مشارکت ارتباط میان ارگانی که می‌خواهد تصمیم بگیرد و مردمی که می‌خواهند در تصمیم‌گیری شرکت کنند، است.
ساجز (Sachs)	یک تعریف کامل و درست از پایداری اجتماعی باید متکی بر پایه‌ی ارزش‌های برابری و دموکراسی باشد. به معنی تخصیص مؤثر حقوق انسانی توسط همه مردم (سیاسی، حقوقی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی).	Dixon, Colantonio, 2011, 21	تأکید این تعریف بر دموکراسی و حقوق برابر برای مردم در همه ابعاد می‌باشد.
بیارت (Biar)	هدف از پایداری آن است که نیازهای کمینه اجتماعی برای توسعه‌ی بلند مدت را مشخص کند (گاهی مرکز انتقاد اجتماعی نامیده می‌شود) و چالش‌های ساختاری جامعه در بلند مدت را شناسایی کند.	Dixon, Colantonio, 2011, 21	در این تعریف هدف پایداری اجتماعی شناسایی و رفع نیازهای انسانی، و شناسایی چالش‌های ساختاری جامعه در بلند مدت است.
ونکوور سیتی (Vancouver city)	برای اجتماعی که می‌خواهد پایدار و دارای ساختار باشد، نیازهای پایه‌ای و اساسی ساکنین آن باید در نظر گرفته شود. یک اجتماع پایدار باید توانایی حفظ کردن و متکی بودن بر منابع خود را داشته باشد و برای ممانعت از مشکلات و یا نشان دادن آن‌ها در آینده انعطاف پذیر باشد.	Missier, 2013, 28	سلسله مراتب نیازهای انسان طبق هرم مازلو: نیازهای فیزیولوژیکی (آب، غذا...)، نیازهای امنیتی (احساس امنیت و محیطی امن)، نیازهای اجتماعی (روابط خانوادگی، دوستی و...)، نیازهای احترامی (کسب اعتماد به نفس و...)، نیازهای خود شکوفایی (کشف استعدادها).
پارتریج (Partridge)	یک جامعه‌ی پایدار آن است که عادلانه، منصف و دموکراتیک است و یک کیفیت زندگی خوبی را برای نسل کنونی و آینده تدارک می‌بیند.	Missier, 2013, 28	عدالت به معنی مساوات نیست. بلکه به معنی درست بودن و رعایت حقوق درست و به حق است. رعایت این عدالت منجر به یک زندگی سالم هم برای نسل حاضر و هم برای نسل آتی است. توجه به مفهوم توسعه‌ی پایدار در این تعریف به خوبی دیده می‌شود.
جارویس (Jarvis)	پایداری اجتماعی به طور عمده نگران تعامل‌های میان اقدامات فردی و محیط ساختگی یا ارتباط میان زندگی فردی و ساختارهای سازمانی است. این موضوعی است که بسیار در مسیر اصلی مباحثات توسعه‌ی پایدار، از آن غفلت شده است.	Manzi et al, 2010, 4	این تعریف بیشتر به رفتار فردی نسبت به محیط پیرامونش اشاره دارد. بهبود این رفتار از طریق اشاعه‌ی درست فرهنگ، امکان پذیر است.
موفات	پایداری اجتماعی با عنوان زندگی سالم، بارور و هماهنگ با طبیعت تعریف شده است.	(زارع شاه آبادی و دیگران، ۲:۱۳۹۲)	در این تعریف، به بقا و حیات انسان از طریق ایجاد شرایط سالم برای زندگی، اشاره شده است. به گونه‌ای که با محیط طبیعی پیرامونش همساز و همگام است که منجر به

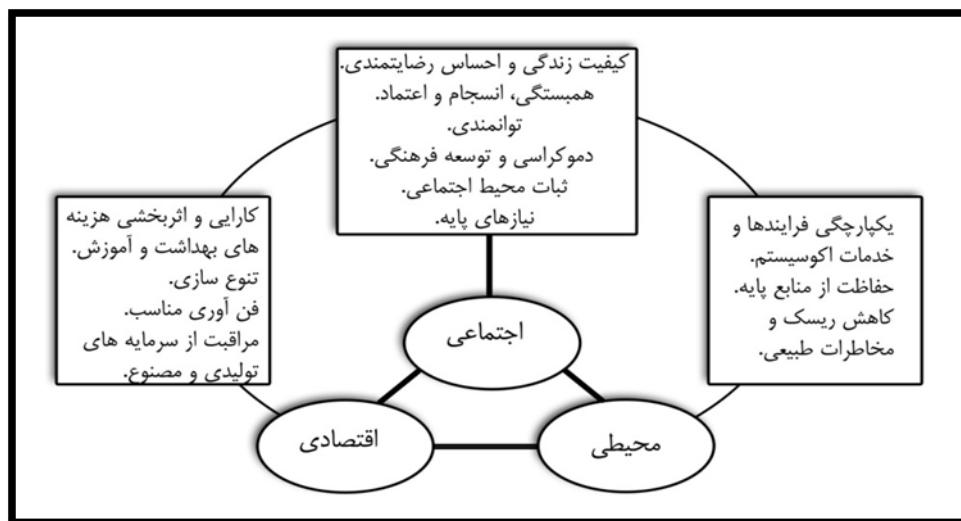
نام محقق	مفاهیم پایداری اجتماعی	مأخذ	توضیحات
			ارتقای وضعیت زندگی می‌شود.
صرافی	پایداری اجتماعی مسأله‌ی برابری در فرصت‌ها و استفاده از امکانات جهت تأمین عدالت اجتماعی است. چنین تأکیدی، فقرزدایی را به اولین اقدام در جهت تحقق عدالت اجتماعی تبدیل می‌کند و می‌کوشد تا حداقل شرایطی را فراهم آورده تا فرصت‌ها و امکانات به صورتی عادلانه در اختیار تمامی افراد قرارگیرد و خلایقیت‌ها بروز و رشد و نمو به کف آورد.	(نوابخش و دیگران، ۱۳۹۲:۱۸۲)	تأکید این تعریف بر روی فقر زدایی است که از طریق عدالت اجتماعی، تمامی امکانات و فرصت‌های شکوفایی استعدادها و بروز رشد و خلایقیت، به صورت عادلانه در اختیار همه از جمله فقرا قرار گیرد. زیرا آن‌ها نسبت به سایر شهروندان، نیازمندتر هستند.
City Council of the City Boulder	پایداری اجتماعی به معنای حمایت از توزیع برابر منابع، حمایت از تنوع در جامعه، تلاش در جهت رفع نیازهای اساسی مردم و سرمایه‌گذاری در منابع انسانی و اجتماعی است، که از طریق آن‌ها اهداف کلیدی اقتصادی و زیست محیطی تحقق می‌یابد.	(نوابخش و دیگران، ۱۳۹۲:۱۸۱)	در این تعریف به عدالت، توجه به تنوع فرهنگی در جامعه، رفع نیازهای مردم و سرمایه‌گذاری در منابع انسانی و اجتماعی که رکن اساسی در تغییر و تحولات اقتصادی، زیست محیطی و کالبدی می‌شوند.
پورطاهری و دیگران	در بین مفاهیم توسعه‌ی پایدار، «پایداری اجتماعی» به عنوان یکی از ابعاد توسعه‌ی پایدار بیشتر با ابعاد کیفی همگام است و از طریق مفاهیمی چون «زندگی انسان» و «احساس رفاه» در محیط اجتماعی ارزیابی می‌شود.	(پورطاهری و دیگران، ۱۳۹۰)	توجه به بعد اجتماعی توسعه‌ی پایدار به این مفهوم است که یک شهر پایدار شهری است که با مد نظر قرار دادن اهدافی مانند: تهیه سرپناه مناسب و مقرون به صرفه، بهداشت، ارائه سایر خدمات بتواند یک محیط امن، انسانی پدید آورد.
جاودان، رکن-الدین افتخاری	در توسعه‌ی پایدار با رویکرد اجتماعی دو مفهوم وجود دارد: اول، مشارکت یا توسعه از پایین بر این محور استوار است که مردم فقیر باید به عنوان گروه‌های اصلی در فرایند توسعه در اولویت قرار گیرند. دوم، توانمندسازی که به عنوان تأمین ابزار و بسترهای لازم برای تغییر زندگی فقرا تعریف شده است.	(جاودان، رکن-الدین افتخاری، ۱۳۸۹:۴)	در این تعریف مشارکت و توانمندسازی دو رکن اساسی پایداری اجتماعی است. ۱. مشارکت فقط اطلاع رسانی به عموم نیست. ارتباط بین ارگانی که می‌خواهد تصمیم بگیرد و مردمی که می‌خواهند در این تصمیم‌گیری شرکت کنند، است (L.Creighton, 2005:7). ۲. شاکلتون توانمندی را به عنوان فلسفه‌ی دادن اختیار تصمیم‌گیری و پاسخگویی بیشتر به افراد زبردست در سازمان تعریف کرده

جدول (۱): مفاهیم پایداری اجتماعی

با توجه به تعاریف ارائه شده در جدول (۱)، در یک جمع بندی کلی از تعریف پایداری اجتماعی، می‌توان گفت که پایداری اجتماعی به معنای رفع نیازهای پایه‌ای و اساسی شهروندان (بر اساس نیازهای هرم مازلو)، در وهله‌ی اول است. برای تحقق این امر، در نظر گرفتن عدالت اجتماعی به منظور رعایت حقوق افراد و توجه ویژه به فقرا برای بهبود شرایط زندگی آن‌ها ضروری است. عدالت اجتماعی در جامعه‌ای رعایت می‌شود که به اصل دموکراسی و مشارکت عموم در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با زندگی مردم توجه شود. مشارکت درست و مؤثر نیز از طریق توانمندسازی شهروندان (آموزش، اطلاع رسانی درست و ..) توسط مسئولان امکان پذیر است. در نتیجه می‌توان گفت که هدف اصلی پایداری اجتماعی ارتقا کیفیت زندگی عموم است.

اصول پایداری اجتماعی از عوامل اقتصادی و زیست محیطی جدا نیست. در حالیکه به این معنی نیست که تعارض مشخصی از نظر رویکردی وجود ندارد. اصول، باید تعریف شده و انعطاف پذیری مفهوم باید مؤثرتر مشخص شود تا استراتژی‌های عملی مفیدتری را تولید کنند (Manzi et al, 2010, 24). اهداف توسعه‌ی پایدار اجتماعی نیز اگرچه دارای جهت‌گیری‌های متفاوتی است، ولیکن وجه اشتراک آن را می‌توان در قالب موارد زیر جستجو کرد (جاودان و افتخاری، ۱۳۸۹، ۶۸):

- ارضای نیازهای اساسی برای همه سنین، اقشار، جنسیت‌ها و اقوام.
- حکمروایی مناسب و مشارکتی با هدف درگیری جوامع در تعیین سرنوشت و مسئولیت پذیری.
- ایجاد چشم اندازی بلند مدت و پایدار از جامعه که همه ساکنین خود را سهیم در آن بدانند.
- ارتقای سرمایه انسانی و اجتماعی.
- گسترش فرصت‌های برابر و آزادی دامنه انتخاب.
- بهبود کیفیت زندگی و رفاه اجتماع.



تصویر(6): اهداف پایداری اجتماعی در تعامل با سایر اهداف توسعه پایدار مأخذ: (جاودان و افتخاری، ۱۳۸۹، ۶۸)

۳-۵- شاخص‌ها و معیارهای پایداری اجتماعی

شاخص‌ها ساختارهای زیادی را نشان می‌دهند. آن‌ها می‌توانند جریان را به سمت تصمیمات بهتر و عملیات تأثیرگذارتری (با ساده‌سازی، مشخص کردن و تهیه‌ی اطلاعات اجمالی در دسترس برای قانونگذاران) هدایت کنند؛ می‌توانند به شناخت علوم اجتماعی و فیزیکی در تصمیم‌گیری‌ها کمک کنند؛ به اندازه‌گیری فرایند در جهت اهداف توسعه‌ی پایدار نیز کمک کنند؛ هشدارهای اولیه جهت ممانعت از مشکلات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی را تهیه کنند. همچنین آنها ابزاری سودمند در جهت تبادل ایده‌ها، فکرها و ارزش‌ها هستند (United Nation, 2007, 3). لازم به ذکر است که برای اولین بار مسئله‌ی تعریف شاخص‌های توسعه‌ی پایدار در سطح جهانی در کنفرانس ریو دوزانیرو در سال ۱۹۹۲ مطرح شد. از آن به بعد تغییرات زیادی در نوع شاخص‌های انتخابی رخ داد که در نهایت منجر به تهیه‌ی ۴۴۰ شاخص در سطح جهان شد. کاربرد اصلی شاخص‌های توسعه‌ی پایدار شهری، پشتیبانی و اصلاح خط‌مشی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها در سطوح مختلف است. بخش مهمی از چرخه تصمیم‌گیری ممکن است از شاخص‌های مختلفی تشکیل شده باشد، به گونه‌ای که بتوان در مراحل گوناگون به روش‌های متفاوتی از آن‌ها بهره برد. با این مقدمه می‌توان شاخص‌های توسعه‌ی پایدار شهری را در قالب زیر خلاصه کرد (پورجعفر و دیگران، ۳۰، ۱۳۹۰):

۱. ملاحظات کالبدی

۲. ملاحظات زیست محیطی

۳. ملاحظات اقتصادی

۴. ملاحظات اجتماعی: آموزش و فرهنگ سازی

در تحقیق پیش رو، بعد اجتماعی توسعه‌ی پایدار به عنوان رویکرد غالب در محدوده‌ی مورد نظر (محل‌ی منیریه)، انتخاب شده است. بنابراین ذکر شاخص‌های پایداری اجتماعی و انتخاب معیارهایی مناسب با توجه به اطلاعات موجود، امری ضروری است.

پایداری اجتماعی و پایداری در سطح اجتماع محلی در دو زمینه پیش‌شرط‌هایی چندگانه دارد. زمینه‌ی نخست به تمهیدات مراجع عمومی در راه‌اندازی اصول و ترویج پایداری مربوط است و زمینه‌ی دوم به ویژگی‌های چندبعدی «اجتماع»، به صورت زیر قابل بیان است (گرانپایه واقعی، دانشپور، ۶ و ۷، ۱۳۹۲):

۱. تمهیدات لازم از سوی مراجع عمومی:

- مساوات: فراهم کردن فرصت‌ها و برآمدهای مساوات خواهانه برای کل جامعه، به ویژه گروه‌های محروم‌تر.
- تنوع: ترویج و تشویق تنوع در زمینه‌های گوناگون.
- انسجام اجتماعی: فراهم کردن فرایندها، سیستم‌ها و ساختارهایی که انسجام را افزایش دهد.
- دموکراسی و حکمرانی: فراهم نمودن فرایندهای مردم سالار در تصمیم‌گیری‌های محلی، پاسخگویی ساختارهای حکمرانی و واگذاری برخی زمینه‌های سیاست‌گذاری به سطوح خرد.
- دگرگونی مدیریتی و سازمانی: کوشش در اصلاح مراجع سنتی و متحول کردن تخصص‌های به کار گرفته شده از سوی مراجع عمومی در تولید برنامه، تولید تصمیم و سیاست‌گذاری.
- قدرت: سهیم کردن «اجتماعات» در قدرت تصمیم‌گیری.
- رفاه عامه: تمایل و توان تأمین رفاه عامه که با مجزا سازی خدمات رفاهی خصوصی و سودآور از یک‌سو و خدمات رفاهی عمومی (بر حسب دو حالت سودآور بودن یا نبودن) از دیگر سو، همراه است.
- ۲. ویژگی‌های لازم اجتماع:
- بلوغ: پذیرش مسئولیت از سوی فرد در مورد بایستگی پایداری و نیز اصلاحات مرتبط با آن (چون الگوهای رفتاری، آموزش غیرمستقیم و ارتباطات).
- درک مشکل و بایستی گشودن آن: تمایل و توان مردم به گشودن مشکلات در محله‌ی خود.
- روابط همکارانه: توانایی افراد و گروه‌های مردمی یا اجتماع‌های محلی در برقراری روابط همکارانه، بدون کشمکش و مبارزه بر سر قدرت.

جدیدترین بازنگری شاخص‌های CSD، شامل ۵۰ شاخص اصلی است. این شاخص‌های اصلی بخشی از یک مجموعه‌ی بزرگتر شامل ۹۶ شاخص توسعه‌ی پایدار است. مقدمه مجموعه‌ی اصلی کمک می‌کند تا مجموعه‌ی شاخص‌ها را قابل اداره کند در حالیکه مجموعه‌ی بزرگتر اجازه می‌دهد تا با شاخص‌های اضافه شده، کشورها بتوانند یک برآورد متفاوت و جامع از توسعه‌ی پایدار ارائه کنند (United Nation, 2007, 4). این شاخص‌ها و نمونه‌هایی دیگر در جدول ذیل آمده است:

مستندات	معیارها
United Nation, 2007, 9	موضوع شاخص CSD: فقر؛ حکمروایی؛ سلامت؛ آموزش؛ جمعیت و آمار؛ میزان تهدید طبیعت؛ اتمسفر و جو؛ زمین و اراضی؛ اقیانوس، دریاها و سواحل؛ آب تازه؛ تنوع گونه‌های؛ توسعه‌ی اقتصادی؛ شراکت جهانی اقتصادی؛ الگوی مصرف و تولید.
Commission of the European Communities, 2001, 13	برابری (فقر، برابری جنسیتی)، بهداشت (وضعیت تغذیه، مرگ و میر، بهداشت، آب سالم، دسترسی به امکانات سلامت)، تحصیلات و آموزش (سطح تحصیلات، سوادآموزی)، مسکن (شرایط زندگی)، امنیت (جرم و بزهکاری)، جمعیت (تغییرات جمعیتی).
پورجعفر، خدایی و پورخیری، ۳۵ و ۱۳۹۰	بهبود زیست پذیری اجتماعات شهری. جلب مشارکت فراگیر شهروندان در اداره امور محلی. استفاده از توافقی‌های مدیریتی بین بخش عمومی و خصوصی. پشتیبانی از سازمانهای غیردولتی و واگذاری مسئولیتها و منابع بیشتر به آنها. ایجاد گروههای محلی داوطلب برای مقابله با سوانح طبیعی. تأمین خدمات اجتماعی و مسکن در حیطه استطاعت همگان. حفاظت از میراث تاریخی و تنوع فرهنگی و هویت محلی و ابتکاراتی از این قبیل.
پورطاهری، سجاسی قیداری و صادقلو، ۱۲ و ۱۳۸۹	احساس بهتر بودن، کیفیت ارتباطات افراد با خانواده، دوستان، همکاران و اجتماع، نشانه‌های روانی شامل: اضطراب، افسردگی، ترس و میزان محرومیت نسبی، کیفیت محیط پیرامونی زندگی برای زیست، میزان رضایت از درآمد، نوع شغل و یا رضایت شغلی و مانند این‌ها.
Mckenzie, 2004, 23	تساوی حقوق در دستیابی به خدمات (شامل سلامت، آموزشی، حمل و نقل، مسکن و تفریح). تساوی حقوق بین نسله‌ها به این معنی که نسل آینده نباید به دلیل فعالیت‌های نسل امروزی دچار زیان شود. سیستم ارتباطی فرهنگی که به جنبه‌های مثبت فرهنگ‌های مختلف ارزش داده و حفاظت می‌شوند، از اتحاد و یکپارچگی فرهنگی حمایت می‌کند و آن را ارتقا می‌دهد. مشارکت سیاسی گسترده شهروندان نه تنها در فرایندهای انتخاباتی بلکه در سایر فعالیت‌های سیاسی، مخصوصاً در بخش‌های محلی. حس تعلق به مکان. سیستم انتقال آگاهی از توسعه‌ی پایدار از یک نسل به نسلی دیگر. حس مسئولیت جمعی. سازوکاری برای اجتماع که جمعا قدرت‌ها و نیازها را مشخص می‌کند. سازوکاری برای طرفداری سیاسی به منظور در نظر گرفتن نیازهایی که توسط فعالیت اجتماع دیده نمی‌شود.
Dixon, Colantonio, 2011, 24	ترتیب آنالیز موضوعات پایداری اجتماعی نشان می‌دهد که چگونه موضوع‌های مرسوم مثل عدالت، کاهش فقر و معیشت به طور فزاینده توسط مفاهیمی که خیلی قابل اندازه‌گیری و مشهود نیستند، مثل هویت، حس مکان و فواید شبکه‌های اجتماعی، کامل و جایگزین شده‌اند. همچنین موضوعاتی همچون نیازهای اولیه شامل مسکن و سلامت محیط زیست، آموزش و مهارت، اشتغال، عدالت، حقوق انسانی و مسائل جنسیتی، فقر و عدالت اجتماعی به تغییرات جمعیتی، انسجام اجتماعی، هویت و حس مکان، مشارکت و توانمند سازی، سلامت و امنیت، سرمایه اجتماعی، رفاه و کیفیت زندگی تبدیل شده است.

مستندات	معیارها
Dobson, 2002, 26	تحلیل توسعه‌ی پایدار شش «ایده‌ی اصلی» را آشکار می‌کند. از این شش ایده اصلی ۴ ایده مربوط به پایداری اجتماعی است: ۱. آینده: یک نگرانی شفاف و روشن راجع به ضربه‌ی فعالیت‌های امروزی به نسل‌های آینده. ۲. عدالت: قراردادی برای در نظر گرفتن حداقل نیازهای اولیه‌ی فقرا در نسل حاضر (به علاوه‌ی برابری بین نسل‌ها). ۳. کیفیت زندگی: شناسایی اینکه رفاه انسانی، بیشتر از عامل افزایش درآمد مطلق را شامل می‌شود. ۴. مشارکت: شناسایی اینکه توسعه‌ی پایدار دخالت‌های سیاسی همه‌ی گروه‌ها یا «سرمایه داران» در جامعه را می‌طلبد.
سرای، لطفی و ابراهیمی، ۳۹ و ۱۳۸۹، ۴۰	شاخص‌های اجتماعی (درصد جمعیت باسواد، درصد جمعیت با تحصیلات عالی، میانگین تعداد سالهای تحصیل، میانگین مدت اقامت، درصد مهاجران وارد شده)
Colantonio, 2007, 8	زمینه‌های موضوعی پایداری اجتماعی شامل: ۱. بعد اجتماعی (دسترسی به منابع، نیازهای اجتماع، کاهش درگیری‌ها، ارتقا وضعیت فرهنگی، آموزش و پرورش، افراد سالمند، امکان مدیریت دانش (مانند دانش الکترونیکی)، آزادی، برابری جنسیتی، امنیت و جرم، عدالت و برابری، دگرگونی تصویر و ادراک محله، یکپارچگی تازه‌واردان (مخصوصاً مهاجران خارجی که وارد می‌شوند) و ساکنان، کیفیت زندگی، تنوع اجتماعی و چند فرهنگی بودن، ریشه کنی فقر و... ۲. بعد اجتماعی - سازمانی (ظرفیت سازی، مشارکت و توانمندسازی، اعتماد، شبکه‌های محلی و سازمان‌های داوطلبانه (به عنوان سرمایه اجتماعی شناخته می‌شود)) ۳. بعد اجتماعی - اقتصادی (امنیت اقتصادی، اشتغال، فعالیت‌ها/اقتصاد غیر رسمی، مشارکت و همکاری) ۴. بعد اجتماعی - محیطی (طراحی فراگیر، زیرسازی، سلامت محیطی، مسکن (کیفیت و اختلاط)، حمل و نقل، نابرابری‌های محیطی - فضایی)
زارع شاه آبادی و دیگران، ۴ ۱۳۹۲	نقش پایداری اجتماعی در تحقق اهداف بسیار حائز اهمیت است. از این رو در اهداف راهبردی توسعه‌ی پایدار مضامینی چون: توانمندسازی، افزایش قدرت و آزادی انتخاب، توسعه و گسترش مشارکت، ارتقای کیفیت زندگی، ظرفیت سازی نهادی، امنیت اجتماعی، مسئولیت پذیری و رفاه اجتماعی به شکلی گسترده مورد تأکید قرار گرفته است.
جاودان و افتخاری، ۶۷ ۱۳۸۹	برابری در فرصت‌ها، توانمندی، همبستگی اجتماعی، مشارکت و حکمفرمایی، کیفیت زندگی، تنوع فرهنگی است.

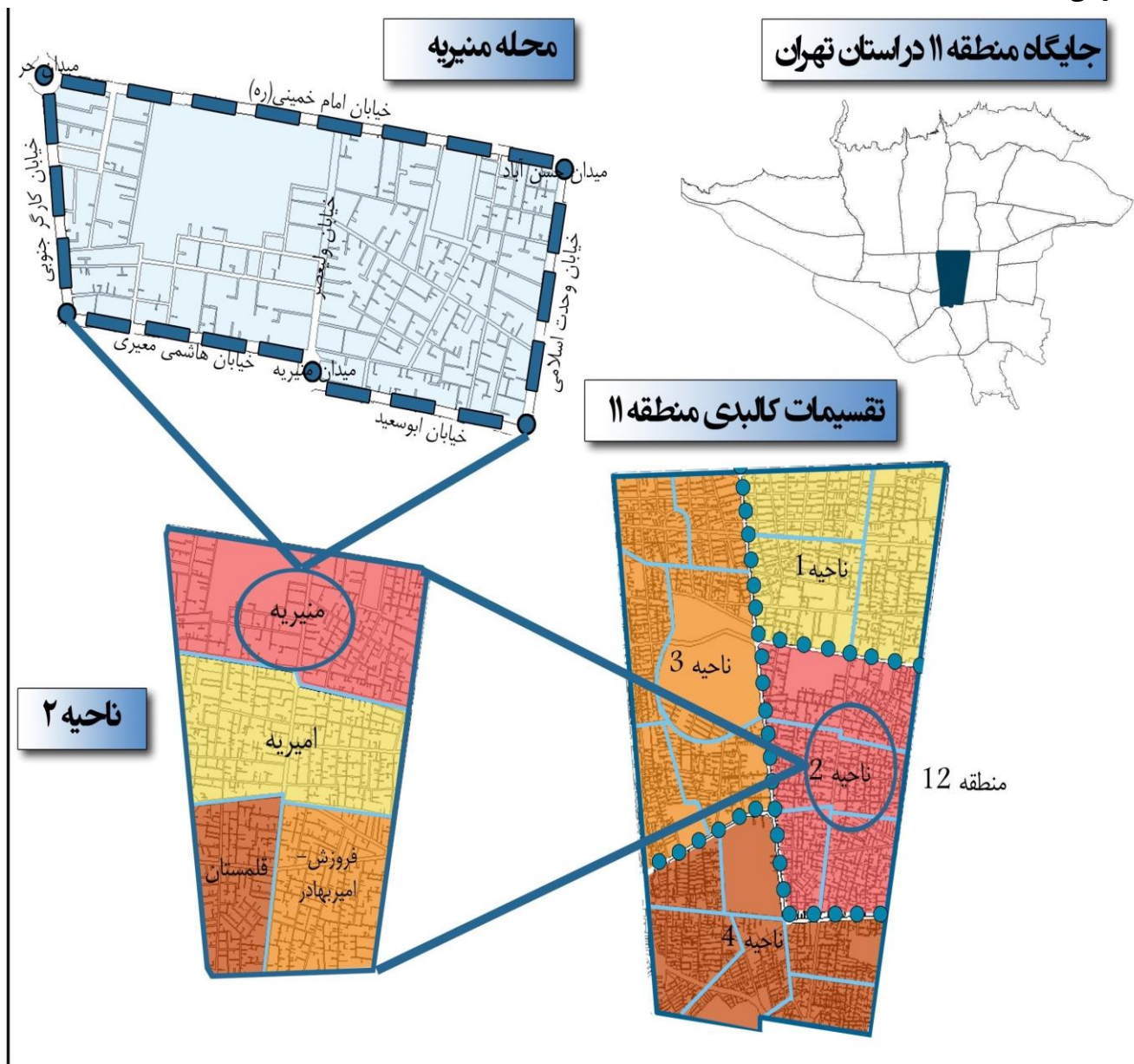
جدول (۲): معیارهای پایداری اجتماعی

۴-بررسی نمونه موردی

۴-۱- پایداری اجتماعی محله منیریه

محله‌ی منیریه واقع در ناحیه‌ی ۲ در منطقه ۱۱ شهرداری تهران است. این منطقه به لحاظ تاریخی دارای قدمت، از دوران قاجاریه است. همچنین این محله به دلیل مرکزیت شهر تهران، نزدیکی به بازار و وجود راه‌های مهم، ترافیک عبوری زیادی را تحمل می‌کند. اما یکی دیگر از شاخصه‌های مهم این محله، وجود کاربری‌های منطقه‌ای مانند فروش وسایل ورزشی است که تأثیر زیاد در تصویر ذهنی افراد از این محله دارد.

محلۀ ۱۰ (منیریه) از غرب به خیابان کارگر و میدان حر (باغ شاه) و از شرق به خیابان وحدت اسلامی از جنوب به خیابان ابوسعید و شهید معیری (خیابان منیریه) و از شمال به خیابان امام خمینی منتهی می‌شود. وسعت این محلۀ ۹۹ هکتار می‌باشد.



تصویر شماره (۷): سلسله مراتب کالبدی محلۀ منیریه

۴-۲-تحلیل

۴-۲-۱- وضعیت سواد و تحصیلات

طبق آمارهای به دست آمده، میزان درصد باسوادی ساکنین محله با توجه به جدول زیر ۹۳،۴۹٪ و درصد بی سوادی ساکنین، ۶،۱۷٪ است:

وضعیت سواد	مرد	نرخ سواد مرد	زن	نرخ سواد زن	کل	درصد
جمعیت ۶ سال به بالا و باسواد	۱۰۸۰۲	۹۵،۹۹	۱۰۶۷۷	۹۱،۰۹	۲۱۴۷۹	۹۳،۴۹
جمعیت ۶ سال به بالا و بی سواد	۴۰۸	۳،۶۲	۱۰۱۰	۸،۶۲	۱۴۱۸	۶،۱۷
جمعیت ۶ سال به بالا و وضع سواد اظهار نشده	۴۳	۰،۳۹	۳۴	۰،۲۹	۷۷	۰،۳۴
جمع کل	۱۱۲۵۳	۱۰۰	۱۱۷۲۱	۱۰۰	۲۲۹۷۴	۱۰۰

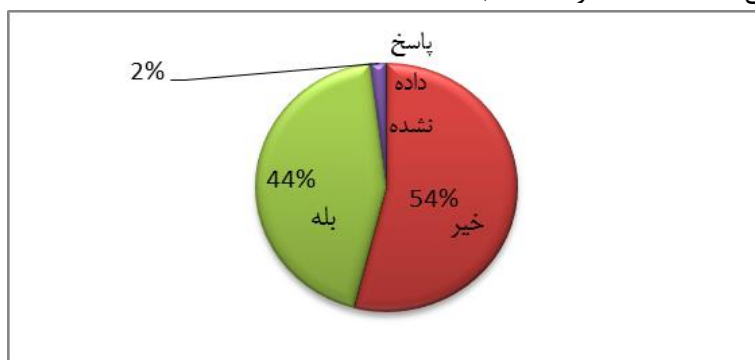
جدول(3): بررسی شاخص کیفیتی سواد ساکنین محله منیریه مأخذ: مرکز آمار ایران

۴-۲-۲- حس تعلق ساکنان

در میان افرادی که دارای حس تعلق به منیریه هستند، دلایلی مانند قدیمی بودن آن، اصالت، مکانی که از ابتدا در آن زندگی کرده اند و.. قابل ذکر است.

همچنین برای بررسی بیشتر حس تعلق و ارتباط آن با سایر ویژگی ها در محل زندگی، دو متغیر سن و سابقه سکونت با حس تعلق بررسی شده است. نتایج نشان می دهد هیچ گونه ارتباط معنادار میان سن و حس تعلق، سابقه سکونت و حس تعلق وجود ندارد.

برای بررسی ارتباط معناداری میانگین ها بین متغیرهای سابقه سکونت (متغیر اندازه ای) و حس تعلق (متغیر ترتیبی)، از آزمون T استفاده شده است. در این آزمون سطح معنی داری از ۰،۰۵ بزرگتر است در نتیجه به ردیف اول رجوع کرده و با فرض برابری واریانس ها، میزان T به دست آمده نشان می دهد که هیچ رابطه ای معناداری میان این دو متغیر وجود ندارد (معناداری زمانی رخ می دهد که $T > 2$ و $T > 2$ - باشد).



نمودار(1): حس تعلق ساکنان محله منیریه مأخذ: نتایج حاصل از پرسشنامه

سابقه سکونت	فرضیات	آزمون F	سطح معنی داری	آزمون T برای سنجش میانگین ها
سابقه سکونت	با فرض برابری واریانس ها	۱،۱۰۹	۰،۲۹۵	-۱،۴۸۷
	با فرض نابرابری واریانس ها			-۱،۴۶۱

جدول(4): بررسی معناداری سابقه سکونت و حس تعلق ساکنین مأخذ: نگارنده

جدول زیر ارتباط میان سن و حس تعلق را نشان می‌دهد. با توجه به کمتر بودن سطح معناداری نسبت به ۰,۰۵، به ردیف دوم رجوع کرده و با بررسی میزان $T = -1,487$ ، به این نتیجه می‌رسیم که رابطه‌ی معنادار میان سن و حس تعلق به مکان سکونت وجود ندارد.

سن	فرضیات	آزمون F	سطح معنی‌داری	آزمون T برای سنجش میانگین‌ها
	با فرض برابری واریانس‌ها	۵,۲۸۶	۰,۰۲۴	-۰,۷۹۵
	با فرض نابرابری واریانس‌ها			-۷۸۲

جدول(5): بررسی معناداری سن و حس تعلق ساکنین مأخذ: نگارنده

۴-۲-۳- بررسی امنیت در محله

به صورت کلی می‌توان گفت که احساس امنیت ساکنین در هنگام شب، به دلیل شلوغی و سرزنده بودن خیابان‌های اصلی مانند ولی‌عصر(عج) و وحدت اسلامی است که منجر می‌شود حتی در ساعاتی از شب به راحتی به خیابان رفته و احساس امنیت کنند. اما تعدادی دیگر از شهروندان اظهار داشتند که تجاری بودن دو خیابان مذکور(ساختمان مسکونی در بر خیابان نیست)، باعث می‌شود که در نیمه شب و ساعاتی که مغازه‌ها بسته هستند، خیابان‌ها از مردم ساکن محله خالی شده و امنیتی وجود نداشته باشد.



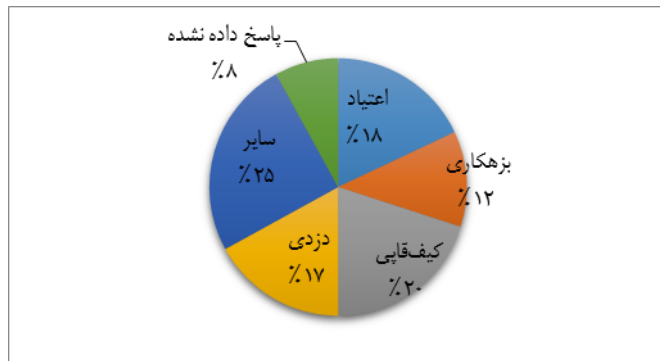
نمودار(2): سنجش امنیت ساکنین مأخذ: نتایج حاصل از پرسشنامه



نمودار(3): سنجش امنیت ساکنین مأخذ: نتایج حاصل از پرسشنامه

۴-۲-۴- بررسی آسیب‌های اجتماعی در محله

براساس پرسشنامه، ناهنجاری‌هایی که در محله‌ی منیریه دیده شده است، در زیر به شکل نمودار نشان داده شده است:

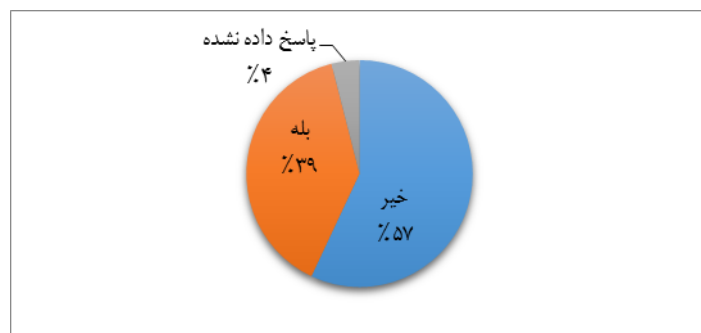


نمودار(۴): نظرات ساکنان در رابطه با ناهنجاری‌های اجتماعی محله مأخذ: نتایج حاصل از پرسشنامه

طبق نمودار، بیشترین ناهنجاری‌های دیده شده در سطح محله کیف‌قایی است. بر اساس گفته‌های ساکنین محله، کیف‌قایی بیشتر در کوچه‌های بن بست اتفاق می‌افتد. همچنین این ناهنجاری در خیابان‌های اصلی مانند وحدت اسلامی و خیابان کارگر دیده شده است.

۴-۲-۵- انسجام اجتماعی

نمودار زیر در پاسخ به وجود و یا نبود گروه خاصی از مردم است که از جهت قومی، فرهنگی و یا حتی مذهبی ممکن است متفاوت باشند. طبق پاسخ‌های ارائه شده گروهی که از سایر ساکنین محله جدا باشند، وجود ندارد و اگر چنین افرادی ساکن محله‌ی منیریه باشند، از دیگر شهروندان محله جدا نیستند و تلاش می‌کنند تا در مجامع عمومی با دیگران شرکت کنند. می‌توان نتیجه گرفت که انسجام اجتماعی در این محله با توجه به پیشینه‌ی محله و شرایط، وجود دارد. همچنین بیشتر ساکنین محله به دلیل نزدیکی و ارتباط با بازار تهران و به علت اصالت و قدیمی بودن آن، ترک و فراهانی نشین هستند.



نمودار(۵): جدایی گروهی از مردم از ساکنین محله مأخذ: نتایج حاصل از پرسشنامه

۴-۲-۶- مشارکت اجتماعی

طبق نتایج به دست آمده در خصوص آشنایی ساکنان با شورایاری محله‌ی منیریه، تنها ۱۹٪ مردم با این مؤسسه آشنایی دارند که عموماً از اعضای شورایاری و یا سرای محله هستند. این نشان دهنده‌ی عملکرد ضعیف شورایاری در محله است. همین عملکرد میزان مشارکت مردم در امور مختلف را کاهش داده و اعتماد مردم را نسبت به خود، می‌کاهد. حتی فعالیت شورایاری محله در زمینه‌ی آشنایی بیشتر با مردم نیز ضعیف است و تنها ۶٪ اظهار داشته‌اند که شورایاری از آن‌ها در زمینه‌هایی (مشکلات و ..) نظرخواهی کرده است و ۹۳٪ اظهار بی‌اطلاعی کرده‌اند. همین امر سبب می‌شود که مردم ساکن نیز متقابلاً هیچ فعالیت و حتی تمایلی به فعالیت با این مؤسسه را نداشته باشند.

۴-۲-۶- جمع بندی

با توجه به اطلاعات به دست آمده (برداشت میدانی، پرسشنامه و اسناد فرادست)، محله‌ی منیریه، محله‌ای با پیشینه‌ی تاریخی است. از این رو ساختمان‌هایی با قدمت تاریخی مانند مسجد فخریه، مدرسه قدس و .. دیده شده است. همین قدمت منجر به وجود آمدن یک هویت تاریخی و اصالت مذهبی میان ساکنین شده است. خیابان‌های اصلی محدوده مورد مطالعه علاوه بر اینکه ساختار کالبدی محله را تشکیل می‌دهند، نقش مهمی در استخوانبندی منطقه ۱۱ و شهر تهران دارند. اما همین مرکزیت و نقشی که در سطوح بالاتر ایفا می‌کنند، منجر به پیدایش مشکلاتی از دید ساکنین شده است.

از عمده‌ترین مشکلات محله‌ی منیریه از نقطه نظر ساکنین آن، شامل مشکلات مربوط به آلودگی‌ها و کمبود خدمات یا پایین بودن کیفیت این خدمات است:

کل	فراونی	مشکل	زمینه	کل	فراونی	مشکل	زمینه	
۲۳	۲	وجود معتادین	امنیت و ایمنی	۳۶	۱	نداشتن کتابخانه	امکانات	
	۳	تنگ بودن خیابان‌ها و کوچه‌ها			۹	تفریحی و ورزشی		
	۳	کمبود روشنایی			۳	امکانات آموزشی		
	۱۵	ناامنی			۴	امکانات درمانی		
۹	۵	عدم وجود فرهنگ	اجتماعی و فرهنگی	۷۴	۲	امکانات فرهنگی و هنری	آلودگی	
	۲	بد حجایی			۱۷	فضای سبز و پارک		
	۱	تداخل محله‌ی مسکونی با بخش‌های تجاری			۱۶	آلودگی صوتی		
	۱	نبود اتحاد			۲۵	آلودگی هوا		
۱۶	۱	قطع آب و برق	خدمات	۳۸	۳۳	آلودگی زیست محیطی	ازدحام و ترافیک	
	۱۱	طرح ترافیک			۳۸	ازدحام و ترافیک		
	۲	گرانی کالاهای ورزشی			۱	تراکم و فرسودگی بافت مسکونی		مسکن
	۱	مراکز تجاری زیاد			۲	گرانی مسکن		
۱	آسفالت نامناسب		۱	۱	کمبود بودجه	مدیریتی		

جدول (۶): عمده ترین مشکلات محله‌ی منیریه مأخذ: نگارنده

۵- نتیجه گیری

۵-۱- بیانیه‌ی چشم‌انداز و اهداف برنامه‌ریزی توسعه‌ی اجتماع پایدار در محله‌ی منیریه

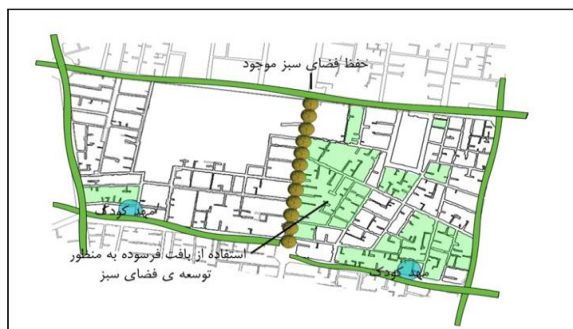
محله‌ی منیریه در سال ۱۴۱۳، محله‌ای است برخوردار از هویت با تأکید بر هویت و اصالت تاریخی و فرهنگی زمان ساخت آن (ناصرالدین شاه)؛ محله‌ای سرسبز و پویا، برخوردار از فضاهای جمعی مناسب جهت تعاملات اجتماعی؛ مناسب برای کار (تأمین کننده‌ی اشتغال برای ساکنین)، زندگی و فراغت؛ محله‌ای با گروه‌ها و سازمان‌های اجتماعی فعال؛ برخوردار از معیارهای پایداری اجتماعی؛ محله‌ای آرام از لحاظ ترافیک با تأکید بر حمل و نقل عمومی؛ محله‌ای ایمن و مقاوم در برابر انواع آسیب‌ها و حوادث طبیعی؛ محله‌ای پاک و سالم و بدون انواع آلودگی‌ها؛ محله‌ای با فعالیت‌های خدماتی و رفاه عمومی متناسب با مرکز شهر با تأکید بر فعالیت‌های آموزشی، فرهنگی و تفریحی.

موضوع کلان	چشم‌انداز محله منیریه
اجتماعی و فرهنگی	محله‌ای با گروه‌ها و سازمان‌های اجتماعی فعال توسعه محله‌ای با تأکید بر هویت و اصالت تاریخی و فرهنگی پویا، برخوردار از فضاهای جمعی مناسب جهت تعاملات اجتماعی مناسب برای زندگی و فراغت برخوردار از معیارهای پایداری اجتماعی
اقتصادی	مناسب برای کار (تأمین کننده‌ی اشتغال برای ساکنین)
کالبدی- محیطی	محله‌ای سرسبز محله‌ای پاک و سالم بدون انواع آلودگی‌ها محله‌ای ایمن در برابر آسیب‌ها و مقاوم در برابر حوادث طبیعی محله‌ای کم‌ترافیک با تأکید بر حمل‌ونقل عمومی
نقش محلی	محله‌ای با فعالیت‌های خدماتی و رفاه عمومی متناسب با مرکز شهر با تأکید بر فعالیت‌های آموزشی، فرهنگی و تفریحی

جدول (۷): چشم‌انداز محله‌ی منیریه مأخذ: نگارنده

اهداف عملیاتی	عرصه برنامه‌ریزی
افزایش امنیت تقویت و تحکیم حس هویت و تعلق اجتماعی (محافظت از محله در مقابل تهدید تغییر هویت) پایداری اجتماعی	اجتماعی و فرهنگی
ارتباط بین ساکنان و نهادهای درگیر در محله	
تعدیل قیمت مسکن ایجاد اشتغال به منظور کاهش نرخ بیکاری	اقتصادی
ساماندهی وضعیت ترافیک و کاهش آلودگی صوتی افزایش فضاهای تفریحی، ورزشی و فضای سبز در محله کاهش آلودگی‌های زیست محیطی ارتقا تعاملات اجتماعی	کالبدی و محیطی
حفظ، مرمت، احیا و باززنده سازی بناهای دارای ارزش تاریخی نظام‌مند کردن ساخت و ساز در محله ساماندهی ساختار کالبدی	

جدول (۸): بیانیه نهایی اهداف برنامه‌ریزی در محله‌ی منیریه مأخذ: نگارنده



۲-۵- تدوین راهبردهای توسعه‌ی اجتماع پایدار در محله‌ی منیریه^۱

۱-۲-۵- بعد زیست محیطی برنامه‌ریزی

هدف عملیاتی: کاهش آلودگی‌های زیست

راهبرد اول: حفظ فضای سبز موجود

سیاست: نگهداری و آبرسانی به موقع فضای سبز

اقدامات عملیاتی: نگهداری مناسب از درخت‌های خیابان ولی‌عصر (عج)

راهبرد دوم: توسعه‌ی فضای سبز موجود به منظور کاهش آلودگی‌های هوا، صوتی و محیطی

سیاست: توسعه پوشش گیاهی حاشیه خیابان و ایجاد فضای سبز محلی

اقدامات عملیاتی:

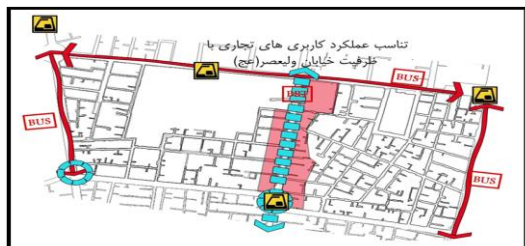
- الگوی خیابان‌های اصلی را می‌توان با کاشت ردیف درخت از الگوی دیگر خیابان‌ها جدا کرد.
- ایجاد پارک محلی در ضلع جنوبی فروشگاه اتکا با اولویت زمانی کوتاه مدت
- ایجاد فضای سبز در مجاورت مهدکودک و دبستان در کوتاه مدت
- بازنگری در ضوابط و مقررات و مشوق‌ها جهت سرعت بخشی به بروز رسانی ساختمان‌های کنونی (شامل بام سبز) جهت عملکرد زیست محیطی بهتر
- راهبرد سوم: ایجاد تمهیداتی جهت جمع‌آوری زباله

سیاست:

- تعیین سیاست‌های تشویقی برای مردم
- طراحی سیستم مکانیزه جمع‌آوری زباله

اقدامات عملیاتی:

- تعیین ساعاتی معین جهت جمع‌آوری زباله (به غیر از ساعت ۹ شب)
- قراردادی سطل زباله‌هایی با رنگ خاص برای هر کوچه



۲-۲-۵- بعد شبکه ارتباطی برنامه‌ریزی

هدف عملیاتی: ساماندهی وضعیت ترافیک و کاهش آلودگی صوتی

راهبرد: کاهش حجم ترافیک و تردد

سیاست اول: تناسب عملکرد کاربری با مقیاس شبکه‌ای که در آن قرار گرفته

اقدامات عملیاتی:

- تبلیغات مناسب توسط رسانه‌های عمومی به منظور تشویق افراد در استفاده از حمل و نقل عمومی
- بررسی مکانیسم قیمت گذاری حمل و نقل برای تشویق و ترویج سفرهای پایدار
- به‌کارگیری سیاست‌های تشویقی برای کارمندانی که از سیستم‌های حمل و نقل پایدار برای رفت و آمد به محل کارشان استفاده می‌کنند.
- سیاست دوم: مدیریت تقاضای سفر با خودروهای شخصی (با تشویق مردم به استفاده از وسایل حمل و نقل
- سیاست سوم: تعادل بخشی به استقرار فعالیت و سکونت ناحیه

اقدامات عملیاتی: جلوگیری از تبدیل کاربری‌های مسکونی به کاربری‌های تجاری (ندادن مجوز ساخت واحد تجاری)

۲-۳- بعد کالبدی برنامه‌ریزی

هدف عملیاتی: افزایش فضاهای تفریحی، ورزشی و فضای سبز در محله

راهبرد اول: توسعه خدمات ورزشی و تفریحی

سیاست: استفاده از بافت‌های فرسوده فاقد ارزش تاریخی

اقدامات عملیاتی:

- ایجاد زمین فوتبال در مجاورت دبستان قدس (در بافت فرسوده) تا پایان سال ۱۳۹۳

- تأسیس سینما در مجاورت خیابان ولیعصر (عج) با اولویت زمانی میان مدت

راهبرد دوم: ارتقای کمی و کیفی فضای سبز

سیاست اول: استفاده از بافت‌های فرسوده فاقد ارزش

اقدامات عملیاتی:

- تأسیس پارک محلی در ضلع جنوبی فروشگاه اتکا با اولویت زمانی کوتاه مدت

سیاست دوم: افزایش فضای باز در شکل‌گیری و استقرار کاربری‌های جدید

اقدامات عملیاتی:

- تأسیس فضاهای سبز مقابل مهد کودک و دبستان

- ایجاد بام سبز

هدف عملیاتی: ساماندهی ساختار کالبدی

راهبرد اول: بهبود کیفیت کفپوش راه‌ها در محدوده مورد مطالعه

راهبرد دوم: ساماندهی سیما و منظر محله

سیاست:

- ارتقای وضعیت نما

- ساماندهی به تابلوهای سردر مغازه‌ها

اقدامات عملیاتی:

- طراحی مناسب با جزئیات بیرونی نمای ساختمان مثل پله‌های اضطراری و بالکن‌ها به منظور افزایش غنای

بصری

راهبرد سوم: بهبود وضعیت پیاده‌روها در محدوده مورد مطالعه

اقدامات عملیاتی:

- تعریض پیاده‌روهای باریک در بلند مدت

- استفاده از کفپوش مناسب در کوتاه مدت

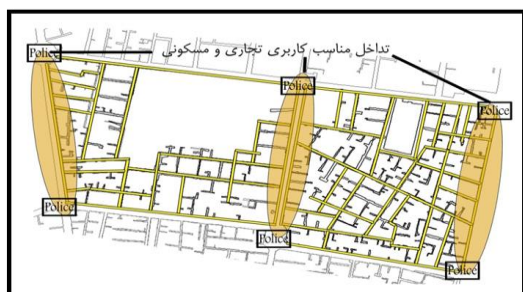
- استفاده از مبلمان شهری طراحی شده در محیط در کوتاه مدت

سیاست: در نظر گرفتن شرایط خاص اقشاری مانند معلولین، نابینایان و سالمندان در طراحی

اقدامات عملیاتی:

- طراحی مسیر ویژه‌ی نابینایان

- استفاده از سطح شیب‌دار مخصوص معلولین و سالمندان





۵-۲-۴- بعد اجتماعی برنامه ریزی

هدف عملیاتی: ارتقا سطح امنیت محله

راهبرد: افزایش امنیت

سیاست اول: شناسایی نقاط جرم خیز و فاقد نظارت

اقدامات عملیاتی:

- احداث کیوسک انتظامی در خیابانهای اصلی وحدت اسلامی و کارگر با راسته‌ی تجاری ولیعصر(عج) در کوتاه مدت

سیاست دوم: اصلاح وضعیت روشنایی و نورپردازی محله

اقدامات عملیاتی:

- استقرار المانهای روشنایی در تمامی نقاط محله در کوتاه مدت

سیاست سوم: تداخل مناسب کاربری‌های تجاری بر خیابان با کاربری مسکونی

سیاست چهارم: امکان دیده شدن فضا توسط ساکنین(چشم ناظر)

هدف عملیاتی: تقویت و تحکیم حس هویت و تعلق اجتماعی(محافظت از محله در مقابل تهدید تغییر هویت)

راهبرد اول: تقویت خوانایی

سیاست: حفظ و تقویت نشانه‌ها و عناصر هویت ساز

اقدامات عملیاتی:

- جداسازی خیابانهای محلی با ایجاد فضای سبز و نورپردازی خاص و متمایز

- پررنگ کردن نقش مساجد محله مانند مسجد قخریه، دارالسلام، عیسی خان وزیر و ... در بازه زمانی میان مدت

- حفظ و نگهداری از سقاخانه‌ی کربلایی عباس واقع در خیابان اسدی منش

راهبرد دوم: تقویت حس مکان

اقدامات عملیاتی:

- طراحی فضاها متناسب با مقیاس انسانی

هدف عملیاتی: پایداری اجتماعی

راهبرد: افزایش عدالت اجتماعی

سیاست:

- حضور گروه‌های مختلف سنی، جنسی و قومی

- افزایش برابری و امکان دسترسی یکسان به خدمات

- توجه به گروه‌های خاص سنی مانند کودکان و سالمندان

- توجه ویژه به افراد ناتوان

هدف عملیاتی: ارتقا تعاملات اجتماعی

راهبرد: تأمین فضاهای جمعی

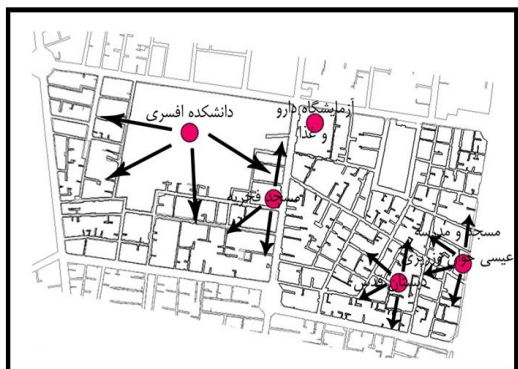
سیاست: بهبود و تقویت کیفی عرصه‌ی عمومی در فضاهای شهری با خصوصیات ویژه

اقدامات عملیاتی :

- ایجاد پارک محلی
 - طراحی مرکز محله‌ای فعال در میدان منیریه درمیان مدت
 - طراحی مناسب میادین موجود (میدان حسن‌آباد، حر و منیریه) در بازه زمانی بلند مدت
- هدف عملیاتی: ارتباط بین ساکنان و نهادهای درگیر در محله**
- راهبرد: افزایش مشارکت مردمی**
- سیاست: حفظ و گسترش فرایندهای مشاوره، مداخله، آموزش و اطلاع رسانی توسط نهادهای دولتی**

اقدامات عملیاتی :

- جلب مشارکت ساکنین از طریق نهادهای محلی و ایجاد اعتماد و اطمینان به ساکنان از نظر مؤثر بودن اقدامات صورت گرفته توسط این نهادها.
- تدوین برنامه‌هایی که حاصل نظرسنجی عمومی برای پاسخگویی به نیازهای احتمالی است.
- گنجاندن ایده‌های ابتکاری برای کارآفرینی، آموزش بیکاران، محرومان و اقشار آسیب‌پذیر در برنامه‌های مشارکتی.
- بهره‌گیری از روش‌های خلاقانه جهت گسترش نقش ساکنین در فرایندهای تصمیم‌سازی



۵-۲-۵- بعد کالبدی - اجتماعی برنامه‌ریزی

- هدف عملیاتی :** حفظ، مرمت، احیا و باززنده سازی بناهای دارای ارزش تاریخی
- راهبرد :** حفاظت از بافت‌های تاریخی با ارزش
- سیاست اول:** استقرار کاربری های مناسب جهت باززنده سازی بافت تاریخی

اقدامات عملیاتی:

- حفظ و نگهداری از سقاخانه کربلایی عباس
- **سیاست دوم:** حفظ بناهای با ارزش معماری

اقدامات عملیاتی :

- برای حفظ هویت بخشهای تاریخی و قدیمی، هماهنگی در جزئیات ، مقیاس، تناسبات، بافت، مصالح، رنگ و شکل بناهای جدید ضروری است.
- ایجاد حریم بین ساختمانهای بلند جدید و قدیمی
- سیاست سوم: ایجاد پیوند فضایی و کالبدی میان بافت تاریخی و نوساز

اقدامات عملیاتی :

- استفاده از مصالح بافت دار با تناسبات انسانی که کمتر با شخصیت مناطق قدیمی تعارض پیدا می کنند.

منابع

۱. بحرینی، سید حسین (۱۳۷۶). شهرسازی و توسعه‌ی پایدار. رهیافت، (۱۷).
۲. بنگدار، احمد، زرین‌پناه، نریمان و شرفی، مرجان (۱۳۸۹). برنامه‌ریزی راهبردی سیدنی تا سال ۲۰۳۰. تهران: انتشارات پژوهشکده فرهنگ و هنر جهاد دانشگاهی.

۳. پوراصغر سنگاچین، فرزاد، صالحی، اسماعیل، مثنوی، محمدرضا (۱۳۸۹). مقایسه‌ی تطبیقی - تحلیلی روش‌های سنجش و توسعه‌ی پایدار. پژوهش‌های محیط‌زیست، (۱)، ۶۷-۸۲.
۴. پورجعفر، محمدرضا، خدایی، زهرا، پورخیری، علی (۱۳۹۰). رهیافتی تحلیلی در شناخت مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و بارزها‌های توسعه‌ی پایدارشهری. مطالعات توسعه‌ی اجتماعی ایران، سال سوم (۳)، ۳۶-۲۵.
۵. پورطاهری، مهدی، زال، ابوذر، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۹۰). ارزیابی و اولویت بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستایی: مطالعه‌ی موردی روستاهای شهرستان خرم بید استان فارس. فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۴ (۳)، ۴۹-۱۹.
۶. پورطاهری، مهدی، سجاسی قیداری، حمدالله، صادقلو، طاهره (۱۳۸۹). سنجش و اولویت بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستایی، با استفاده از تکنیک رتبه بندی براساس تشابه به حل ایده‌آل فازی (مطالعه موردی: دهستان حومه بخش مرکزی شهرستان خدابنده). فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره اول، ۳۳-۱.
۷. تقوایی، مسعود، صفرآبادی، اعظم (۱۳۹۲). توسعه‌ی پایدار شهری و برخی عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهر کرمانشاه). مطالعات جامعه‌شناسی شهری، سال سوم (۶)، ۲۲-۱.
۸. تیموری، ایرج، فرهودی، رحمت‌الله، رهنمایی، محمدتقی، قرخلو، مهدی (۱۳۹۱). ارزیابی پایداری اجتماعی با استفاده از منطق فازی (مطالعه‌ی موردی: شهرتهران). جغرافیا (فصلنامه‌ی علمی پژوهشی انجمن جغرافیای ایران)، ۱۰ (۳۵)، ۳۹-۱۹.
۹. جاودان، مجتبی، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۸۹). اندازه‌گیری شاخص‌های توسعه‌ی پایدار اجتماعی در حوزه‌های روستایی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی. مورد: بخش سربند (شهرستان شازند- استان مرکزی). کاربرد GIS.RS در برنامه ریزی فصلنامه. (۱)، ۷۸-۶۵.
۱۰. جلالی، پرویز (۱۳۸۸). شناخت نظریه برنامه‌ریزی و گونه‌های آن. فصلنامه علوم اجتماعی بهار، (۴۴)، ۴۷-۱.
۱۱. زارع شاه‌آبادی، اکبر، حاجی‌زاده میمندی، مسعود، زارع بیدکی، خدیجه (۱۳۹۲). سنجش پایداری اجتماعی در بین محله‌های قدیم و جدید شهر یزد. مطالعات جامعه‌شناسی شهری، ۳ (۷)، ۱۳۴-۱۰۵.
۱۲. زاهدی، شمس‌السادات، نجفی، غلامعلی (۱۳۸۵). بسط مفهومی توسعه‌ی پایدار. فصلنامه‌ی مدرس علوم انسانی، ۱۰ (۴)، ۷۶-۴۳.
۱۳. ساعی، علی (۱۳۸۸). درآمدی بر روش پژوهش اجتماعی: رویکرد تحلیل کمی در علوم اجتماعی (با نرم افزار SPSS). تهران: مؤسسه انتشارات آگاه.
۱۴. سرایی، محمدحسین، زارعی فرشاد، عبدالحمید (۱۳۸۹). ارزیابی توسعه‌ی پایدار شهر بوشهر از منظر عوامل اجتماعی- اقتصادی با استفاده از شاخص EF. فصلنامه علوم اجتماعی، (۵۰)، ۶۱-۳۷.
۱۵. سرایی، محمد حسین، لطفی، صدیقه، ابراهیمی، سمیه (۱۳۸۹). ارزیابی و سنجش سطح پایداری توسعه‌ی محلات شهر بابلسر. مجله‌ی پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۱ (۲)، ۶۰-۳۷.
۱۶. ضرغامی، اسماعیل (۱۳۸۹). اصول پایداری اجتماعی مجتمع‌های مسکونی در شهرهای ایرانی - اسلامی. فصلنامه‌ی مطالعات شهر ایرانی - اسلامی، ۱۱۸ - ۱۰۳.
۱۷. قرخلو، مهدی، حسینی، سید هادی (۱۳۸۵). شاخص‌های توسعه‌ی پایدار شهری. مجله‌ی جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، (۸)، ۱۷۷-۱۵۷.
۱۸. گرانپایه واقعی، طاهره، دانشپور، زهره (۱۳۹۲). برنامه‌ریزی توسعه اجتماع پایدار در یک ناحیه‌ی خرد شهری، در سطح یک اجتماع محلی: محله امیرآباد شهر تهران. نامه‌ی معماری و شهرسازی، (۱۰)، ۴۵-۲۵.

۱۹. گلکار، کوروش (۱۳۸۴). سنجش مکان در طراحی شهری: درآمدی بر تکنیک مکان سنجی (Placecheck). نشریه علمی-پژوهشی صفا، (۴۰)، ۱-۲۳.
۲۰. مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰. تهران: نگارنده.
۲۱. مصوبات شورای عالی شهرسازی و معماری (۱۳۸۹)، دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران.
۲۲. مهندسین مشاور معمار و شهرساز پارت (۱۳۸۵). طرح تفصیلی منطقه ۱۱. معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران.
۲۳. نوابخش، مهرداد، پورموسوی، سیدموسی، تاجیک، زهره (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی شاخص‌های توسعه‌ی پایدار اجتماعی کلانشهر تهران مطالعه‌ی موردی؛ منطقه ۶ و ۱۰. نشریه‌ی تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، (۲۹)، ۱۹۴-۱۷۹.
۲۴. نهاد مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران (۱۳۸۶). طرح جامع (ساختاری - راهبردی) تهران. تهران: نگارنده.
25. Barron, L., Gauntlett, E. (2002). WACOSS Housing and Sustainable Communities Indicators Project. Retrieved March 07, 2014, from http://www.regional.org.au/ausoc/2002/4/barron_gauntlett.htm.
26. Colantonio, A. (2007). Measuring Social Sustainability: Best Practice from Urban Renewal in the UE. Social Sustainability: An Exploratory Analysis of its definition, Assessment, Methods and tools. UK: Oxford Brooks University.
27. Colantonio, A., Dixon, T. (2011). Urban Regeneration and Social Sustainability: Best practice from European cities. A John Wiley & sons, ltd, Publications.
28. Commission of the European Communities (2001). The CSD Work Programme on Indicators of Sustainable Development. Retrieved March 07, 2014, from <http://www.unecce.org/fileadmin/DAM/stats/documents/2001/10/env/wp.27.e.pdf>
29. Dobson, A. (2002). Fairness and Futurity: Essay on Environment Sustainability and Social Justice. Oxford University Press.
30. L.Creighton, J. (2005). The Public Participation HandBook: Making Better Decision Through Citizen Involvement. San Francisco: Jossey-Bass Publish.
31. Littig, B., Griebler, E. (2005). Social Sustainability: a catchword between political pragmatism and Social theory. Int. J. Sustainable Development, 8 (1/2), 65-79.
32. Manzi, T., Lucas, K., Lloyd-Jones, T., Allen. J. (2010). Social Sustainability in Urban Areas, Communities, Connectivity and the Urban Fabric. UK & USA: Earth scan.
33. Mckenzie, S. (2004). Social Sustainability :Towards some Definition. Hawke Research Institute, University of south Australia.Magill, south Australia.
34. Missier, M. (2013). The Social Dimension of Strategic Sustainable Development. Blekinge Institute of Technology.
35. Murphy, D., Drexhage, J. (2010). Sustainable Development :From Brundtland to Rio 2012. New York: United Nations Headquarters.
36. M.Wheeler, S. (2009). Sustainability in Community Development. In Philips, Honda&H.Pittman, Robert (ed). An Introduction to Community Development. Uk & USA: Routledge Publication.
37. Office of the Deputy Prime Minister (ODPM) (2006). UK Presidency. EU Ministerial Informal on Sustainable Communities. European Evidence Review papers, London.
38. Soda, O. (2006). Sustainable Community Development: A Strategy for a Smart Community. In Hidenori Tamagawa (Ed.), sustainable Cities: Japanese Perspectives on Physical and Social Structures. (chap10). United Nations University Press.
39. United Nations (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. New York: Author.
40. United Nations (2006). Social Justice in an Open world: The Role of the United Nations. New York: Author.
41. United Nations (2007). Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies. (3rd ed). New York: Author.



۴۲. حبیبی، آرش (بی.تا). دسته بندی روش‌های تحقیق. بازیابی ۲۲ خرداد، ۱۳۹۳، از پایگاه علمی- پژوهشی پارس
مدیر <http://parsmodir.com>

۴۳. شهرداری منطقه ۱۱ تهران (بی.تا). بازیابی ۱۴ فروردین ۱۳۹۳، از <http://region11.tehran.ir/Default.aspx?tabid=85>

۴۴. صمدی، محسن (بی.تا). برنامه‌ریزی و فرهنگ جهادی. معاونت توسعه مدیریت و منابع انسانی. بازیابی ۱۳ تیر، ۱۳۹۳،
از-<http://www.agri-jahad.ir/portal/Home/ShowPage.aspx?Object=News&CategoryID=16467f86-c9a8-4e8d-89cb-e15623f52dae&LayoutID=9fa6c365-5d11-4851-8c83-a4d20c018c25&ID=be4889f0-7829-453e-86d7-a9ce9bf1d1f0>

۴۵. مدیریت محله منیریه (بی.تا). تاریخچه محله منیریه، بازیابی ۱ اردیبهشت، ۱۳۹۳، از

<http://moniriyeh.mytehran.ir/Default.aspx?tabid=14923&language=fa-IR>

۴۶. مرکز آمار ایران (۱۳۹۲). سالنامه آماری استان تهران ۱۳۹۱. تهران: فاطر نگار. بازیابی ۱۸ خرداد، ۱۳۹۳، از www.amar.org

47. Work Group for Community Health and Development at the University of Kansas Community (n. d.) Tool Box: An Overview of Strategic Planning or "VMOSA" (Vision, Mission, Objectives, Strategies, and Action Plans) Retrieved March 27, 2014, from <http://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/structure/strategic-planning/vmosa/main>.